PENSIONATUL CERNĂUŢEAN AL CLEMENTINEI CATARGIU ÎN CONTEXT MOLDOVENESC

LIVIU PAPUC

Das Czernowitzer Pensionat von Clementina Catargi im moldauischen Kontext

(*Zusammenfassung*)[*]

Das Thema des vorliegenden Artikels ergab sich während der Sammlung der Dokumente, die für die Veröffentlichung der Bände mit dem Titel *Urmaşilor mei*... [An meine Nachfolger…] nötig waren. Unter sehr vielen Informationen über Privatlehrer aus den Städten und Märkten der Moldau fanden wir zwei Fussnoten, in denen man auf ein Pensionat für die Erziehung der Mädchen, die zur Czernowitzer rumänischen Gemeinschaft gehörten, hinwiesen. Dieses Pensionat wurde in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts (im Jahre 1859) gegründet, in einer Zeit, als sich die fremden Bildungsanstalten im rumänischen Raum vermehrten.

Das Pensionat befand sich unter der Schutzherrschaft der edlen Frau Clementina Catargiu, der Ehefrau eines Bukowiner Bojaren aus dem 19. Jahrhundert (wahrscheinlich der bessarabischen Zweig der Familie Catargiu gehörend), die die rumänischen Tätigkeiten aller Art unterstützte. So, zum Beispiel, half sie bei der Gründung des Rumänischen Lesevereins (1862), der später in die Gesellschaft für Rumänische Kultur und Literatur in der Bukowina umgewandelt wurde. Zwischen Mai 1863 und Dezember 1864 bat Frau Catargiu dieser bekannten Gesellschaft sogar materielle Unterstützung an.

Aufgrund seiner Ergebnissen erwarb sich das Pensionat grossen Ruhm. Beweise dafür waren die testamentarischen Verfügungen einiger Bojaren, d.h. Urkunden, in denen vorgesehen wurde, dass die Mädchen adeliger Herkunft dort weiter ausgebildet werden sollten.

Um die Tätigkeit des Pensionats zu veranschaulichen, verwendet der Verfasser mehrere Werbungsartikel aus der damaligen Presse. Darin werden alle

[*] Traducerea rezumatului în limba germană: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIII**, *2* (47), p. 383 – 397 , Rădăuţi – Bucureşti, 2016

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

Unterrichtsfächer und auch die Tatsachen erwähnt, dass die „durch Eifer und Fachkraft bekannte" Lehrer zur guten Erziehung und Ausbildung der „zum höheren Adelsstand gehörenden jungen Frauen" beitrugen, dass die Verdienste der Frau Catargiu sich der höchsten Anerkennung erfreuten, weil an den Abschlussprüfungen der Landespräsident selbst, Rudolf Ritter von Myrbach, teilnahm. Es ist besonders zu bemerken, dass man in Czernowitz, der Landeshauptstadt der damals österreichischen Bukowina, „die rumänische Nationalgeschichte" studierte.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Czernowitz, testamentarische Urkunden, Privatunterricht, Unterrichtsfächer.

Pe parcursul strângerii materialului, în vederea publicării volumelor *Urmaşilor mei*..., pe lângă destui profesori particulari din oraşele şi târgurile Moldovei, am găsit şi două trimiteri directe la un pensionat de domnişoare cu care se mândreau Cernăuţii, pensionat aflat sub patronajul unei doamne, Climentina Catargiu. Că avea faimă – consecinţă a bunelor rezultate obţinute – o dovedesc înscrisurile testamentare, care prevăd continuarea şcolarizării tinerelor de bun neam în cel mai nordic punct al Moldovei. Iată ce prevedea testamentul răposatei Agrăpina Lazo, născută Canano, din Botoşani, întocmit la 8 august 1861: „ [...] executor pentru îndeplinirea celor rostite în testamentul de faţă şi îngrijitor pentru educaţia copiilor numesc pe vărul meu, d. Savastian Canano, pe care îl rog cu lacrămi să binevoiască a primi această sarcină, adăogându-se că copilele Maria şi Climansa sunt aşezate de mine în pansionul d-sale Climentina Catargiu în Cernăuţi, cu verbală alcătuire câte 200 [de] galbeni, după săvârşirea mea din viaţă, pe fiecare an, pentru învăţătura, hrana şi îmbrăcămintea lor şi căutarea lor cu doftorie, urmând a sta copilele mele în acel pansion până când trebuinţa va cere a le trece în alt pansion"[1].

Tot cam în vremea aceea, la 15 februarie 1865, de la Roman, Comisul Iordachi Teodoru îşi îndruma testamentar urmaşa (urmaşele) spre aceeaşi capitală a Bucovinei: „[...] 900 [de] galb. daţi în păstrarea mea de soţia mea, Catinca, cu a cărora legiuite procente se plăteşte pensionatul fiicei sale, Catinca, la Cernăuţi, [...] 100 galb. d-nei Clementina Catargi, plata pensionatului a 2 copile până la 14 septem. 1865"[2].

Iată cum, din două părţi ale Moldovei (Botoşani şi Roman), paşii şovăitori ai tinerelor mlădiţe nobiliare sunt îndrumaţi întru cultură către cel mai nordic punct al românismului. Lăudabil lucru, semn bun pentru incipienta civilizaţie de tip apusean care se înfiripa în Principate, dar care ridică unele semne de întrebare. De ce la Cernăuţi? Nu existau stabilimente de gen şi în mai marea proximitate a familiilor

[1] „Monitorul Oficial al Moldovei", Iaşi, anul III, nr. 350, 23 dec. 1861, p. 1 431; republicat în *Urmaşilor mei*, vol. II, *Testamente din anii 1863–1870*, Iaşi, Editura TipoMoldova, 2011, p. 409–411.

[2] „Progresul", Iaşi, anul III, nr. 84, 26 iul. 1865, p. 3–4; republicat în *Urmaşilor mei*, vol. I, *Testamente din anii 1859–1862*, Iaşi, TipoMoldova, 2011, p. 316.

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

interesate de viitorul progeniturilor? Care era, din acest punct de vedere, situaţia în Moldova?

Răspunsurile nu ne stau la îndemână decât parţial, dar putem emite nişte ipoteze de lucru. Ne vine în ajutor Rudolf Suţu, care face, la un moment dat, o trecere în revistă a pensionatelor-internate ieşene: „Vechi pensionate de fete din Iaşi mai erau: al doamnei Joie, care, din Str. Păcurari, s-a mutat mai târziu în Strada Muzelor; al doamnei Sacchetti, care îşi avea pensionul la deal, la Copou; al doamnei Gall, mama domnului Gall, secretar general al Primăriei Com. Iaşi. Pensionatul era în Stradela Sf. Atanasie. [...]

Mai erau: pensionatul doamnei Fajard, din Strada fostă Română şi din Str. Asachi, local ocupat astăzi de către Orfelinatul „Regina Maria". Madame Fajard era o bătrână franceză devotată creşterii şi educaţiunii fetelor şi dânsa se făcuse repede cunoscută la Iaşi ca o bună profesoară.

În Strada Toma Cosma era pensionatul doamnei Grandjin. Aici au învăţat multe eleve. [...]

Doamna Petit era o femeie foarte instruită, se ocupa mult de eleve. Ieşenii cei vechi îşi mai amintesc de dânsa când ducea elevele la şcoală într-o trăsură mare, iar seara le aducea îndărăt.

Un vechi pension cunoscut era şi Knoch.

Un alt vechi pensionat, care funcţionează şi astăzi, fără întrerupere, de aproape 60 de ani, a fost înfiinţat de către doamna Maria Champalbert, în anul 1867. Maria Champalbert era diplomată a Academiei din Montpellier, femeie foarte cultă, superioară şi distinsă. Institutul înfiinţat de dânsa a luat fiinţă mai întâi la Piatra-Neamţ şi aceasta datorită unei întâmplări: venind din Franţa să-şi vadă nişte rude stabilite la Piatra, a rămas în acest oraş, fiind rugată de prefectul de pe vremuri, Miluş, precum şi de multe alte mari familii din Piatra, să fundeze un institut francez care, în acele timpuri, lipsea cu desăvârşire în acel oraş. Şi, înţelegând nevoile timpului, inteligentă, cultă şi înzestrată cu o energie deosebită, şi-a câştigat repede încrederea şi admiraţia tuturora.

Multe generaţii îi slăvesc memoria. România îi ajunsese a doua patrie. De câte ori vorbea de ţara noastră, îşi arăta toată dragostea pentru dânsa. [...]

Sosită în ţară, în urma autorizaţiei date de ministrul instrucţiunii publice din 1867, Tell, a înfiinţat institutul sub denumirea de «Pensionat privat franco-român», iar, de la anul 1893, acest pensionat fiinţează la Iaşi. Din acest an, pensionatul a funcţionat sub conducerea fundatoarei încă acum câţiva ani, iar după moartea ei, conducerea a luat-o doamna Herovanu, dimpreună cu fiicele ei, doamna Lucia Neculau şi domnişoara V. Herovanu. Lozinca fundatoarei institutului se păstrează cu sfinţenie şi astăzi: seriozitatea în cultură şi în educaţia elevelor"[3].

[3] *Din internatele franceze ale Iaşului*, în „Lumea", Iaşi, anul IX, nr. 2 422, 17 sept. 1926, p. 2–3.

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

Pentru a completa informaţiile oferite de Rudolf Suţu (uneori şi pentru a corecta inerente erori, datorate ezitărilor vârstei la care au fost scrise evocările), să adăugăm faptul că pensionatul Charlottei Sacchetti funcţiona deja în 1845, atunci când, la 25 martie, o ia în grijă pe domnişoara Anastasia Sion, pentru a o învăţa, printre altele: franceza, germana, „moldoveneasca", istoria, geografia, aritmetica, caligrafia, mitologia, muzica, dansul (vezi ANEXA I). Cu stabilitate şi determinare impresionante, franţuzoaica îşi extinde şi îmbunătăţeşte permanent oferta stabilimentului din Strada Română, Nr. 8, după cum ne dezvăluie testamentul său din 9 iunie 1882 (vezi ANEXA II).

Doamna E. Fajard se dovedeşte foarte activă, cu o bună politică de atragere a „clientelei", având un program ambiţios şi complex, după cum ne dovedesc numeroasele anunţuri ce-şi fac loc în presa ieşeană a deceniului al optulea – din care obţinem şi detalii referitoare la programa de învăţământ (vezi ANEXA III, IV şi V). Pe aceeaşi linie se înscrie şi Doamna Petit, din Strada Lozonschi, sau Pensionatul Frey din Copou (vezi ANEXA VI).

*

Toate aceste institute de educaţie, după cum s-a văzut, au avut în fruntea lor doamne de extracţie străină – cum, de altfel, se purta în epocă –, dar care era situaţia în ceea ce priveşte „partea moldovenească"? Aici, informaţiile noastre sunt mai limitate; probabil că există date în diferite locuri, însă nu dispunem de acestea, în stadiul actual al cercetării noastre. Ne sprijinim doar pe anunţul făcut de slugerul Teodor Burada (tatăl mult mai cunoscutului T. T. Burada şi al altor copii realizaţi), în august 1831, din care aflăm despre deschiderea unui „pansion de nobile demozele, fiice de boieri", care vor primi „o deplină educaţie în moral, în învăţătura limbii greceşti şi franţuzeşti, în ştiinţă şi în muzică" (Vezi ANEXA VII)[4].

În a doua jumătate a secolului, atunci când proliferează din plin şi institutele de educaţie străine, găsim şi Pensionatul Normal de Domnişoare, patronat de Emilia Humpel, sora lui Titu Maiorescu, acesta cu o amplă şi complexă programă de învăţământ, nu mai puţin cu o îndelungată funcţionare. Spre ilustrarea activităţii acestuia, extragem, din numeroasele (şi mult mai amplele) anunţuri publicitare, doar pe unul dintre primele apărute: „Printre institutele de cultură şi educaţiune din

[4] La peste un secol de la înfiinţare, Eusebius Camilar evocă, plin de pioşenie, în articolul intitulat *Luna Cărţii la Iaşi. Biblioteca Maior Al. T. Burada*, „figura celei dintâi moldovence, aceea a vornicesei Burada, care a fost cea dintâi iniţiatoare a învăţământului particular din Moldova, cu al său «pensionat pentru *demoisele*»", [...] de la care „ne-a rămas o «rugăciune» alcătuită de dânsa prin 1828, poate pentru tinerele şi nobilele vlăstare pentru care a deschis, după modelul Apusului, pensionatul, într-o casă cu rugăciuni de arbori a Iaşului" („Iaşul", Iaşi, anul VI, seria a II-a, nr. 76, 30 iun. 1938, p. 2).

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

ţară, Pensionatul Normal de Domnişoare, fondat şi condus de D-na Emilia Humpel, este necontestat unul din cele dintâi. Aici, copilele capătă o instrucţiune serioasă şi o educaţiune aleasă. Atragem dar atenţiunea lectorilor noştri asupra anunţului de mai la vale, care indică ziua începerii cursurilor anului şcolar 1876–77”[5].

*

Pensionatul Clementinei Catargiu ia fiinţă la Cernăuţi, în anul 1859. Să nu fi existat la Iaşi vreun institut de aceeaşi natură, care să fie condus de vreo româncă? Nu ştim. Oricum, indiferent de situaţia statistică a pensionatelor pentru fetiţe din Moldova, alegerea celui al nobilei Clementina Catargiu, de către unii boieri, credem că se datorează renumelui de care se bucura, bunelor rezultate obţinute în decursul timpului. Pentru că, aşa cum se afirmă într-un anunţ apărut în capitala Bucovinei, la câţiva ani după înfiinţare: „El există acu de vreo şase ani de zile cu un succes crescând şi tot din ce în ce mai îmbucurător, astfel încât în timpul de faţă şi-a câştigat renumele meritat că este cel mai bun dintre toate pensionatele de felul acesta în Cernăuţi, atât prin modul creşterii religioase, morale şi naţionale, şi prin predarea obiectelor de învăţământ” (Vezi ANEXA VIII). Tot acolo, găsim înşiruite şi toate obiectele de învăţământ, faptul că la buna creştere şi educaţie a „domnişoarelor din stări mai înalte” contribuiau profesori „recunoscuţi prin zelul şi capacitatea lor”, că recunoaşterea meritelor doamnei Catargiu ajungea până la cel mai înalt nivel, odată ce preşedintele ţării, cavalerul Rudolf Myrbach, lua parte la examenele sfârşitului de an. De remarcat, în mod deosebit, studiul „istoriei naţionale române”, mai ales în acel colţ de românism guvernat de austrieci, după cum chiar autorul anonim al anunţului precizează: „institutul particular, pensionatul privat al Doamnei Catargiu este singurul şi unicul loc şi institut unde se propune – deşi numai în mod restrâns, amăsurat scopului institutului – istoria naţională, care afară de acest institut nu se cunoaşte, nu se propune nici într-o singură şcoală publică, nici măcar în acelea aşa-numite naţionale şi dreptcredincioase, nici prin şcoalele poporale normale, nici în preparandie, nici în şcoala reală, nici prin gimnazii”[6].

Frumoasele rezultate obţinute la pensionatul în discuţie ridică fireasca întrebare privind persoana patroanei acestuia. Ing. Mircea Irimescu ne informează, în mod succint, că aceasta era „soţia unui boier bucovinean din sec. al XIX-lea. A deschis, în Cernăuţi, un pensionat pentru educarea fetelor din cadrul comunităţii româneşti (1859). Sprijinitoare a acţiunii de constituire a Reuniunii Române pentru Leptură (1862), apoi a Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina,

[5] „Curierul. Foaia intereselor generale”, Iaşi, anul IV, nr. 63, 15 aug. 1876, p. 4.

[6] „Foaea Soţietăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina”, Cernăuţi, anul II, nr. 7, 1 iul. 1866, p. 210.

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

în primii ei ani de activitate”[7], pentru a preciza, în alt loc, faptul că, în perioada mai 1863 – decembrie 1864, Clementina Catargiu a donat Reuniunii Române pentru Leptură 8 galbeni, dublu faţă de cât a oferit, de exemplu, baroneasa Marghioliţa Cârste[8]. Vedem, astfel, că naţionalismul promovat în cadrul orelor de istorie era o constantă a nobilei doamne (probabil, aparţinând ramurii basarabene a familiei Catargiu), care sprijinea manifestările naţionale de orice natură.

Acest pension, de notorietate în epocă, se pare că a avut ecou şi în sufletul căminarului Gheorghe Eminovici, oricum atras, după cum bine ştim, de şcolile cernăuţene, unde şi-a trimis, în serie, progeniturile masculine, odată ce Augustin Z. N. Pop afirmă: „Pe fete le-a educat [Gh. Eminovici] în şcoala particulară Olivari din Botoşani, la Agafton sau la pensionul Clementinei Catargiu din Cernăuţi”[9]. Nu ştim pe ce s-a bazat istoricul literar, atunci când a făcut afirmaţia de mai sus, dar aceasta este plauzibilă. La anul 1871, Ioan Drogli, în vârstă de treizeci şi cinci de ani, de profesiune „derector de şcoală”, se căsătoreşte cu Aglaia Eminovici, în vârstă de nouăsprezece ani, de profesiune „proprietară”[10]. Ne este la îndemână să presupunem că profesorul cernăuţean o cunoscuse pe tânăra Aglaia pe vremea când aceasta frecventa pensionul Clementinei Catargiu, unde el îi va fi fost chiar dascăl, că doar n-a venit până la Ipoteşti s-o peţească fără a o cunoaşte.

Chiar dacă informaţiile pe care le deţinem în acest moment nu sunt foarte bogate, considerăm că pensionatul Clementinei Catargiu din Cernăuţi merită pomenit şi apreciat, ca moment important în evoluţia societăţii româneşti din Bucovina.

---

[7] Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–2012)*, volumul II, *Voluntariat bucovinean. Membrii Societăţii*, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2013, p. 113.

[8] Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–2012)*. *La 150 de ani. Istoric şi realizări*, volumul I, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2012, p. 38.

[9] Augustin Z. N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, Bucureşti, Editura Sport–Turism, 1978, p. 19.

[10] Extras din Registrul stării civile pentru căsătoriţi al comunei Cucoreni, plasa Târgului, judeţul Botoşani, pe anul 1871. Copie aflată la Arhivele Naţionale Iaşi, Documente, Pachet 924, nr. 73.

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

ANEXE

I.

Contrat

Je sousignée declare m'engager a prendre en pension Mademoiselle Anastasie Sion aux conditions suivantes:

1. Mademoiselle Anastasie sera nourrie et logée a L'Institution, son linge y sera blanchi.

2. Il sera enseigné à M-elle Anastasie le Français, l'Allemand, le Moldave, l'Histoire, la Géographie, l'Arithmetique, la Calligraphie et la Mythologie.

3. Il sera egalement enseigné à Mademoiselle Anastasie la Musique et la Danse pendant six mois (par an).

4. Les livres, fourniture de musique et des [...] sont à la charge de Madame Sion.

5. Il sera enseigné à M-elle Anastasia tous les ouvrages de couture et de broderie en usage dans les pensions.

6. Le prix de la pension est fixé a 82# quatre-vingt deux ducats payable par six mois et d'avance. Dans ce prix est compris la fourniture du papier, plumes, encre, règles et crayons pour l'année.

Madame Sacchetti s'engage, de son côté, a faire tout son possible pour justifier la confiance dont veut bien l'honneur la Tutelle de M-elle Sion.

Jassi le 25 Mars 1845

Charlotte Sacchetti

[Arhivele Naţionale Iaşi, Documente, Pachet 640, nr. 19]

II.

Ceci est mon testament

Aujourd'hui, 9 Juin 1882, saine de corps et d'esprit, j'ai pris et arrêté mes dernières dispositions qui sont les suivantes:

Conformément aux dernières volontés exprimées par mon défunt époux J. Sacchetti dans un testament, en date du 29 Avril 1853, avec ses deux codiciles, je confirme le dit testament en tout, en conséquence je prie mes chers enfants de se conformer à mes dernières volontés, qui sont aussi celles de leur défunt père.

Je désire formellement qu'après ma mort il n'y ait aucun différent entre eux, qu'ils s'aiment tendrement comme de bons et vrais frères et alors Dieu les bénira et les aimera comme leur père et moi nous les avons bénis et les avons aimés tendrement.

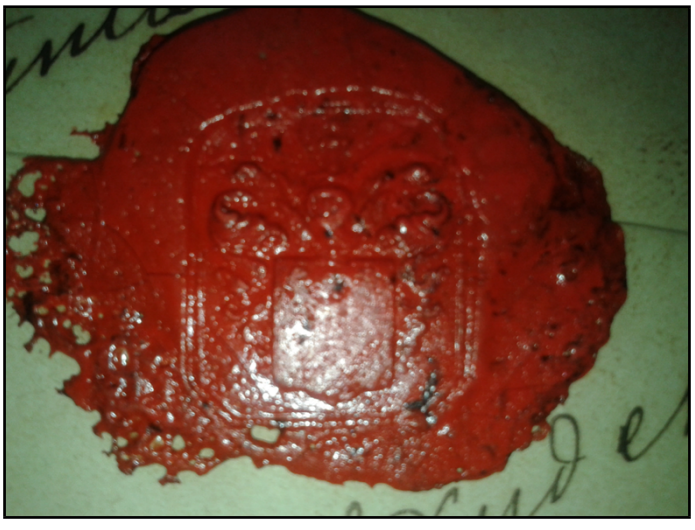
BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

Comme il est dit dans le testament de leur défunt père, mes chers enfants partageront la maison ou sa valeur dont j'ai la propriété et qui est située à Jassy strada Romana No. 8, en trois parties égales, car quoique il existe un acte dotal dans lequel il est dit que ma fille Annette, lors de son mariage avec Mr. Dodun de Perrières a reçu une dot de 60.000 francs, je déclare que cette dot n'a pas été payée à Mr Dodun des Perrières ni par mon mari, ni par moi, et qu'il n'a reçu que la somme de quatre mille francs. Je déclare en outre que mon gendre Mr Dodun des Perrières avec mon consentement et sur la promesse que je lui // rembourserai quand je pourrai a dépensé la somme de six cent douze ducats pour la construction qui rend uniforme la bâtisse du côté du jardin, c-est-à-dire le grand dortoir, que j'ai divisé ensuite en trois chambres et l'agrandissement des deux chambres qui sont à côté du grand salon, et que cette somme de six cent douze ducats, il ne m'a pas été possible de la lui rembourser.

Ainsi donc, aucum de mes enfants: Charles, Annette et Ernest, n'aura à prétendre plus que l'autre. Celle est ma volonté: telle a été aussi celle de leur père.

Avant le partage, mes chers enfants devront payer les dettes qui greveraient la propriété, après quoi je les prie qu'avant le partage, il soit prélevé une somme de 200# (deux cents ducats) qui sera remise à M-elle Fanny Payen de la Mire, comme gage de ma faible reconnaissance pour les soins dévouées qu'elle m'a prodigués pendant de si longues années.

Je laisse en outre à M-elle Fanny Payen de la Mire tous mes objets: meubles, linge, robes, et pas un seul d'entre mes enfants n'aura aucune prétention à faire valoir, si ce n'est que sur les objets suivants que je laisse à chacun d'entre mes enfants:

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

A Charles: ma commode et la glace qui est au dessus; mon portrait en bronze et le grand // fauteuil vert de son père.

A Annette: Ma chiffonnière, une boîte à pieds à ouvrage qui lui a été donné à son baptême, une petite boîte qui est au-dessus et le grand portrait de famille.

A Ernest: Le portrait de son père au-dessus de mon lit; le lavabo et la table à jeu.

A Ferdinand Dodun des Perrières mon prie-Dieu; l'étagère, tous les livres qui y sont, le bénitier et l'image de la Vierge.

A ma filleule Fernande Dodun des Perrières: Ma montre et sa boîte.

Comme exécuteur testamentaire, je charge mon cher fils Charles, que je conjure d'exécuter à la lettre mes dernières volontés.

Fait à Jassy le 9 Juin 1882.

Charlotte Sacchetti

[Arhivele Naţionale Iaşi, *Documente*, Pachet 165, nr. 32 – Plicul cu cinci sigilii poartă armoariile familiei Sacchetti]

III.

(*Pensionatul d-nei E. Fajard*)

La 27 iunie a avut loc concursul de piano şi împărţirea premiilor la pensionatul d-nei E. Fajard. Ar fi trebuit ca toate odăile localului acestui pensionat să fi fost prefăcute în un singur salon mare pentru a putea da comoditatea necesară damelor şi d-lor care s-au interesat a se convinge despre progresul prodigios ce face acest pensionat. Această adunare însemnată atât prin numărul cât şi prin distingerea persoanelor ce o compun, şi-a luat sorgintea din succesul cu care au răspuns copilele la cursurile predate în limba română, franceză şi germană; succes care a pus în poziţiune atât pe părinţi cât şi pe vizitatori a se aştepta la un rezultat tot atât de surprinzător şi la concursul de piano. În adevăr, mai multe bucăţi fură executate de copile cu atâta artă, încât publicul a rămas mai mult decât încântat, putem a zice chiar surprins de rezultatele la care a ajuns d-na Fajard în un timp atât de scurt. În interesul instrucţiunii copilelor române, dorim ca d-na Fajard să urmeze cum a început, iar ostenelele d-sale vor fi încurajate şi încununate cu cele mai frumoase succese; căci nu este părinte care să nu caute a-şi adăpa copilul la cele mai bune izvoare de instrucţiune.

[„Curierul. Foaia intereselor generale", Iaşi,, anul IV, nr. 51, 4 iul. 1876, p. 6–7]

IV.

Pensionnat E. Fajard à Jassy

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

Appelée en Roumanie, il y a cinq ans, pour diriger une maison d'éducation qui, à la suite de circonstances exceptionelles a dû cesser momentanément, je me suis décidée, il y a un an, à continuer ma tâche, en fondant un pensionnat à Jassy.

Mon seul et unique but étant de donner aux jeunes filles roumaines une éducation solide et complète, à en faire des femmes intelligentes et laborieuses, des mères de famille à la hauteur de leur mission, j'ai réuni dans mon Institution tout ce qui peut y contribuer, et offrir en même temps aux familles le moyen d'élever leurs enfants sans les placer à l'étranger.

C'est principalement sur ce point que s'est portée mon attention.

En effet, pourquoi éloigner l'enfant, la jeune fille, de son pays?

Pourquoi, à l'âge où les impressions sont vives et profondes, lui faire perdre de vue pendant des années entières le pays natal, la langue maternelle, la famille, la religion du foyer?...

Pourquoi chercher à lui donner ce cachet étranger, ce vernis d'emprunt qui altère sa naiveté, et lui fait adopter trop souvent les truvers du millieu où elle est transplantée, sans qu'elle s'imprègne à fond de ce qu'elle pourrait y trouver de bon et de beau?

Cette mesure est-elle donc indispensable et ne peut-elle être évitée?

N'est-ce donc que loin de la patrie qu'on peut acquérir des connaissances utiles, des talents agréables, et la facilité de parler plusieurs langues?

Je crois et prétends le contraire.

Depuis plusieurs années la Roumanie a fait un grand pas dans le domaine des sciences et des arts; de nombreuses maisons d'éducation pour le deux sexes se sont élevées de tous côtés; le bon grain, il est vrai, est mêlé à l'ivraie; mais le bon sens de la nation roumaine, ses aptitudes naturelles lui font bien vite discerner la vrai du faux, le solide du superficiel.

L'année d'essai de mon pensionnat, fondé le 1-er Juillet 1875, a déjà fait bien des convictions, et toutes les familles qui ont eu confiance en moi, témoignent hautement qu'on peut élever ses enfants sous ses yeux aussi bien qu'à l'étranger.

Ma maison, située au Copou, le quartier le plus beau et le plus salubre de Jassy, offre toutes les conditions d'hygiène et d'aménagement exigées: un local vaste et bien aéré, un jardin ombreux, une grande cour, le tout situé à l'écart et sans voisinage contigu, convient à une institution de jeunes filles.

Une nourriture simple, mais saine et abondante, des récréations ménagées avec discernement, des soins tous maternels donnés aux enfants, constituent un ensemble propre à développer le corps et l'esprit.

Quant aux études, dont j'ai moi-même la haute direction, j'ai fait appel à des professeurs émérites qui ont fait leurs preuves dans les institutions publiques et privées, et j'ai choisi moi-même à l'étranger des institutrices morales et capables.

Je crois donc avoir résolu le problème posé plus haut: donner une instruction solide et pratique, complète et brillante, une éducation soignée et éclairée aux jeunes filles, dans leur pays même, presque sous les yeux de leur famille, qui

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

peuvent s'assurer, sans grand déplacement, que leurs enfants sont entre des mains loyales, sûres et dévouées.

J'ose donc espérer le concours des familles de toutes les parties de la Roumanie pour faire prospérer mon Institution, et l'étendre de plus en plus dans des proportions favorables au but que je me propose.

Les études se font en roumain, en français, en allemand et en anglais, et comprennent:

Langue Roumaine:
Instruction religieuse
Grammaire
Style
Géographie de la Roumanie
Histoire de la Roumanie
Arithmétique
Comptabilité
Physique
Notions de Chimie
Géométrie

Langue Française:
Grammaire
Style
Rhétorique
Littérature ancienne et moderne
Géographie

Histoire universelle
Mythologie
Histoire naturelle
Arithmétique

Langue Allemande:
Grammaire
Style
Littérature allemande
Géographie
Arithmétique

Langue Anglaise:
Grammaire
Style
Littérature anglaise
Histoire d'Angleterre.

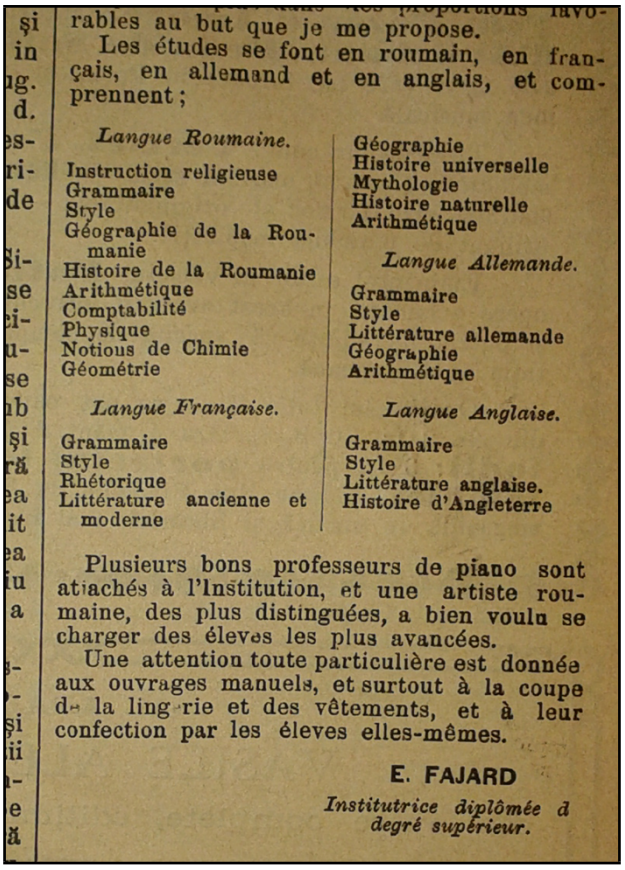
Plusieurs bons professeurs de piano sont attachés à l'Institution, et une artiste roumaine des plus distinguées a bien voulu se charger des élèves les plus avancées.

Une attention toute particulière est donnée aux ouvrages manuels, et surtout à la coupe de la lingerie et des vétements, et à leur confections par les éleves elles-mêmes.

E. Fajard,
Institutrice diplômée à degré supérieur

[„Curierul. Foaia intereselor generale", Iaşi, anul IV, nr. 65, 22 aug. 1876, p. 5]

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

rables au but que je me propose.

Les études se font en roumain, en français, en allemand et en anglais, et comprennent;

Langue Roumaine.

Instruction religieuse
Grammaire
Style
Géographie de la Roumanie
Histoire de la Roumanie
Arithmétique
Comptabilité
Physique
Notions de Chimie
Géométrie

Langue Française.

Grammaire
Style
Rhétorique
Littérature ancienne et moderne
Géographie
Histoire universelle
Mythologie
Histoire naturelle
Arithmétique

Langue Allemande.

Grammaire
Style
Littérature allemande
Géographie
Arithmétique

Langue Anglaise.

Grammaire
Style
Littérature anglaise.
Histoire d'Angleterre

Plusieurs bons professeurs de piano sont attachés à l'Institution, et une artiste roumaine, des plus distinguées, a bien voulu se charger des éleves les plus avancées.

Une attention toute particulière est donnée aux ouvrages manuels, et surtout à la coupe de la lingerie et des vêtements, et à leur confection par les éleves elles-mêmes.

E. FAJARD

Institutrice diplômée d degré supérieur.

V.

Pensionatul E. Fajard
Internat şi Externat, Iaşi, Strada Codrescu

Direcţiunea acestui pensionat aduce la cunoştinţa onorab. părinţi de familie că cursurile vor începe la 1 septembrie viitor, iar obiectele de studiu se vor preda după cum urmează:

Limba română, cursul superior, de dl. G. Drăghici, profesor la Liceul Naţional, iar cel inferior de o guvernantă absolventă de la Şcoala Centrală de Fete.

Limba franceză de d-na E. Fajard, institutrice cu diplomă de gradul superior.

Limba germană de dl. Dahlenbur.

Piano, d-l E. Caudella, care a binevoit a se însărcina cu direcţiunea studiului muzical, având de ajutor şi un alt profesore ales de d-lui pentru clasele inferioare, va preda pianul în clasele superioare. Disciplina internă va fi

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

încredinţată la trei guvernante, care vor avea mai cu seamă a exercita pe copile cu vorbirea limbilor franceză şi germană şi a le prepara lecţiunile şi temele date de d-nii profesori. – Pentru condiţiunile de admitere şi alte detailuri, Onorab. Părinţi sunt rugaţi a se adresa la d-na directoare E. Fajard în toate zilele de la 10 oare până la 4 post meridiane.

Direcţiunea

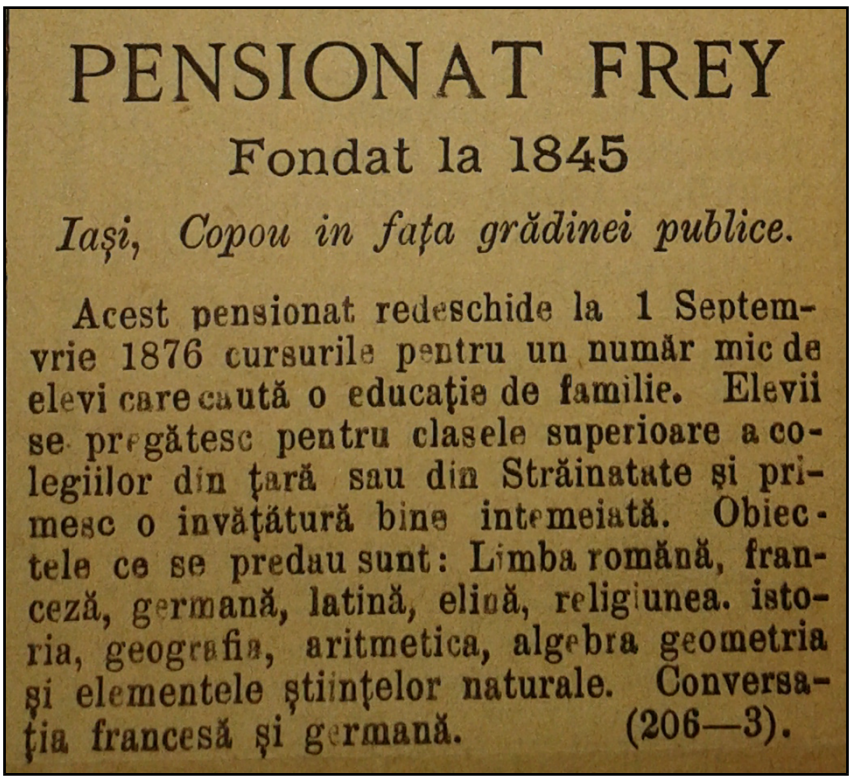
[„Curierul. Foaia intereselor generale”, Iaşi]

VI.

Institut St. Helene, dirijat de D-na G-le Petit,

Are onoare a încunoştiinţa pe onorab. public că mutându-se în casele Panaite Criste, Strada Lozonschi, zidire foarte încăpătoare şi satisfăcând pe deplin tuturor cerinţelor unui institut, este în poziţiune a primi un număr mult mai mare de eleve decât până acuma. Ameliorăţiuni foarte simţitoare s-au făcut atât pentru externat, cât şi pentru internat. Deschiderea cursurilor va avea loc luni, în 10/23 septembrie 1876.

[„Curierul. Foaia intereselor generale”, Iaşi, anul IV, nr. 65, 22 aug. 1876, p. 5]

PENSIONAT FREY

Fondat la 1845

Iaşi, Copou in faţa grădinei publice.

Acest pensionat redeschide la 1 Septemvrie 1876 cursurile pentru un număr mic de elevi care caută o educaţie de familie. Elevii se pregătesc pentru clasele superioare a colegiilor din ţară sau din Străinatate şi primesc o invăţătură bine intemeiată. Obiectele ce se predau sunt: Limba română, franceză, germană, latină, elină, religiunea. istoria, geografia, aritmetica, algebra geometria şi elementele ştiinţelor naturale. Conversaţia francesă şi germană. (206—3).

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

VII.

Înştiinţare

D. slugerul Teodor Burada, cu a sa soţie, nepoată d. sardariului Kiriac, au cinste a face cunoscut cum că au aşezat în casa lor un pansione de nobile demozele fiice de boieri. În această pansione, după bune regule orânduită, pre lângă toate îndămânările cuviincioase, vor primi tinerele persoane o deplină educaţie în moral, în învăţătura limbii greceşti şi franţuzeşti, în ştiinţă şi în muzică.

Numărul din carile să va alcătui pansione este de 15 persoane, iar preţul pe an şasăzeci galbeni. Până acuma s-au adunat următoarele demoazele: fiica dumisale vornicului Sandu Krupenski, două nepoate dumisale vorn. Casandra Negel, două fiice a dumisale Agăi Mihail Veisa, fiica dumisale spat. C. C. Ruxanda Mălăiasă.

Drept aceea, toţi boierii ce vor dori a folosi pe copiii lor în bună educaţie, spre a afla tot planul şi condiţiile cu amăruntul, vor binevoi a se adresa în persoană sau în scris către sus numitul, al căruia lăcuinţă este în Sărărie, pe muchea dealului şi în faţa Bisericii numită Vulpe.

[„Albina românească”, Iaşi,, anul III, nr. 28, 20 aug. 1831, p. 112]

VIII.

Pensionatul doamnei Climentina Catargiu

„Acest pensionat este un institut de creştere şi de învăţământ pentru domnişoare din stări mai înalte. El există acu de vreo şase ani de zile cu un succes crescând şi tot din ce în ce mai îmbucurător, astfel încât în timpul de faţă şi-a câştigat renumele meritat, că este cel mai bun dintre toate pensionatele de felul acesta în Cernăuţi, atât prin modul creşterii religioase, morale şi naţionale, şi prin predarea obiectelor de învăţământ. Într-acest institut, sub conducerea doamnei directoare, sunt ocupate mai multe institutriţe cu privegherea, cu creşterea, cu predarea de unele obiecte ştiinţiale şi de ocupaţii femeieşti, precât cele mai multe obiecte ştiinţiale serioase sunt încredinţate în mâna mai multor profesori, recunoscuţi prin zelul şi capacitatea lor, de pe la gimnaziu şi şcoala reală. Într-acest mod, sporul şi scopul acestui pensionat este asigurat pe deplin.

Într-a 30 iunie st. n. a. c., s-au ţinut într-acest pensionat de fete examene publice, la carele au fost de faţă o mulţime de notabilităţi din Cernăuţi, între carele, atât dimineaţa cât şi după amiază-zi, se află şi domnia sa preşedintele ţării, cavalerul Rudolf Myrbach, dimpreună cu doamna sa soţie.

Rezultatul examenelor a fost din toate obiectele în toată privinţa strălucit, aşa încât domnii oaspeţi n-au putut ca să nu-şi arate în public şi faţă cu doamna

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

directoare bucuria şi mulţămirea sa cea mai mare şi deplină pentru succesele cele strălucite şi de tot îmbucurătoare ale examenului.

Era o plăcere nespusă, o mângâiere sufletească să fi văzut cineva cum domnişoarele pensionatului, pline de simţăminte nobile şi înfocate, se întreceau cu răspunsuri care de care mai nimerite, mai aprofundătoare, mai cu de amăruntul; era o luptă nobilă între ele, o luptă frumoasă de dovedirea cunoştinţelor câştigate; o însufleţire care o produce numai conştiinţa despre împlinirea acurată a datorinţelor sale, conştiinţa despre propăşirea făcută, despre câştigul dobândit în cunoştinţe solide se răspica şi se citea în feţele domniilor sale; de aceea şi aplauzul şi mulţămirea publicului n-au putut să lipsească. În special ce ne-a atins coardele inimii cu deosebită îndestulare şi mângâiere sufletească, a fost examenul din istoria naţională română, prin carele domnişoarele au dat cea mai vie dovadă că îşi ştiu preţui, stima şi iubi cu ardoare patria şi naţiunea; numai la exemplele cele strălucite de patriotism, de bărbăţie, de sacrificii ale trecutului glorios se poate aprinde în inima omului fapta iubirii de patrie; numai cunoştinţa trecutului naţiunii sale produce în om stima de sine, încrederea în puterile sale spirituale şi morale, toate virtuţile cetăţeneşti, amoarea naţională, curajul şi sacrificiul pentru binele comun, pentru fericirea tuturor mădularilor naţiunii sale. Prin cunoştinţa trecutului se învaţă omul a cunoaşte împrejurările timpului de faţă şi a drege poveţe pentru întemeierea unui viitor mai ferice, mai strălucit şi mai glorios. Când am văzut pre domnişoarele acestui pensionat, ce au îmbrăţişat cu atâta căldură studiul istoriei naţionale, că domnia lor la exemplele cele glorioase sau fatale ale trecutului îşi adapă inima, îşi înnobilează şi-şi întăresc simţămintele de amoare de patrie şi de naţiune, de sacrificii şi de curaj: atunci am tresărit de bucurie şi am zis: «Viitorul este al nostru, căci numai domnişoare cu astfel de cugetări şi simţăminte îl pot întemeia şi asigura din generaţiune. Aşchia nu sare niciodată departe de trunchi».

Doamna Catargiu şi prin aceasta a dovedit deplina înţelegere a misiunii ce şi-a impus-o, judecând prea bine care elemente trebuie să intre şi în creşterea, în învăţătura junelor copile. Sunt elemente ale educării, sunt cunoştinţe care astăzi nu pot rămâne străine nimăruia şi nu pot fi privilegiul sau monopolul unui singur sex; din contra, sunt cunoştinţe care sunt neapărate oricărui om cult de îmbe sexele şi fără de carele nu se poate numi că e cult, precum religiunea, cititul, scrisul, computul, noţiunile cele mai generale despre natură (fizica, istoria naturală), geografia; astfel, şi chiar şi mai mult încă decât poate unele din aceste cunoştinţe, se cere de la fiecare dintre noi cunoştinţa patriei, a naţiunii sale. Aceasta se cere de la toţi, de la toată tinerimea studioasă, de la toate sistemele şi institutele de creştere şi de învăţătură şi de la conducătorii acestora. Doamna Catargiu are meritul de a fi avut în privire aceasta şi de a fi apreţuit cu seriozitate – mai că am zice – bărbătească, dacă nu am şti că adeseori femeile sunt nu numai mai simţitoare, mai devotate chemării sale, dară adeseori chiar şi mai serioase decât bărbaţii. Doamna Catargiu dă un exemplu frumos în astă privire – şi acum mire-se cine va voi auzind şi aflând că institutul particular, pensionatul privat al Doamnei Catargiu este

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)

singurul şi unicul loc şi institut unde se propune – deşi numai în mod restrâns, amăsurat scopului institutului – istoria naţională, care afară de acest institut nu se cunoaşte, nu se propune nici într-o singură şcoală publică, nici măcar în acelea aşa-numite naţionale şi dreptcredincioase, nici prin şcoalele poporale normale, nici în preparandie, nici în şcoala reală, nici prin gimnazii.

Nu putem, dară, a nu recomanda cu toată sinceritatea acest pensionat de fete tuturor părinţilor acelora care doresc pentru fiicele lor o creştere religioasă morală şi naţională şi o cultură spirituală amăsurată cu cerinţele secolului în carele trăim. Iată, aicea, şi obiectele obligate care se propun în acest pensionat: religiunea; limba română, germană, frâncească şi polonă; calculul; geografia; istoria universală şi naţională; istoria naturală; fizica; caligrafia; lucrări de mână – şi ca obiecte libere sunt: limba italiană, inglească; muzica; cântarea; semenul şi gimnastica".

[„Foaea Soţietăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina", Cernăuţi, anul II, nr. 7, 1 iul. 1866, p. 208–210]

BDD-A32818 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:55:02 UTC)